

УДК 165 + 82-311.6 + 821.161.2

ЯРЕМЧУК Наталія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, 65020, Україна (Nataliaya050@gmail.com)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7394-6890>

ПАВЛЮК Надія – кандидат філологічних наук, викладач кафедри української та зарубіжної літератур, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, 65020, Україна (pavlyuknadya@gmail.com)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7170-5743>
DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.36>

Бібліографічний опис статті: Яремчук, Н., Павлюк, Н. (2021). Історична проза Ю. Мушкетика: філософія гуманізму. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 47, 268–275. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.36>

ІСТОРИЧНА ПРОЗА Ю. МУШКЕТИКА: ФІЛОСОФІЯ ГУМАНІЗМУ

Анотація. Філософське осмислення дійсності – специфічна ознака історичної прози Ю. Мушкетика. Стаття розкриває на матеріалі історичної прози головні домінанти та критерії художньо-філософської концепції Ю. Мушкетика, детерміновані посиленням філософського підґрунтя зображуваних подій у творах автора. Методологія дослідження зумовлена міждисциплінарним підходом, який передбачає поєднання системно-аналітичного, культурологічного, історико-генетичного, історико-функціонального та діалектичного методів. Центром зацікавлень письменника постає особистість, тож у художньо-філософській парадигмі Ю. Мушкетика переважають питання сократівського характеру (добро / зло, життя / смерть, свобода / відповідальність тощо). У статті вперше досліджено особливості художньо-філософської парадигми кожного твору автора, в основі якої – специфіка світобудови відтворюваних історичних періодів і світосприйняття персонажів, що має за підмурок філософію античності, Києво-Могилянської академії та філософські переконання науковців епохи Відродження та Просвітництва. Дослідження специфіки філософсько-історичної основи історичної прози Ю. Мушкетика показали, що письменник здійснює художнє та філософське осягнення історичних тем, змальовує екзистенцію особистості та її світосприйняття крізь призму осмислення проблеми світу й людини в ньому на засадах гуманізму. Історична проза Ю. Мушкетика – яскравий приклад майстерного поєднання складного і простого, безсмертного і тлінного в тісній взаємодії з минулим, теперішнім і майбутнім. Для творів митця характерне розширення смислового поля історичних подій, історія в них слугує своєрідним ключем до осмислення провідних засад онтології та гносеологічного процесу, заснованих на оригінальній художньо-філософській концепції автора.

Ключові слова: історична проза, антропологія, художньо-філософська парадигма, гуманізм, Києво-Могилянська академія, філософія античності.

YAREMCHUK Natalia – Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Assistant Professor at the Department of Ukrainian and World Literatures, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky”, 34, Staroportofrankivska str., Odesa, 65020, Ukraine (Nataliaya050@gmail.com)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7394-6890>

PAVLIUK Nadiya – Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Lecturer at the Department of Ukrainian and World Literatures, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky”, 34, Staroportofrankivska str., Odesa, 65020, Ukraine (pavlyuknadya@gmail.com)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7170-5743>
DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.36>

© Яремчук Наталія, Павлюк Надія, 2021

To cite this article: Yaremchuk, N., Pavliuk, N. (2021). Istorychna proza Yu. Mushketyka: filosofiiia humanizmu [Ju. Mushketyk's historical prose: the philosophy of humanism]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 47, 268–275. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.36> [in Ukrainian].

JU. MUSHKETYK'S HISTORICAL PROSE: THE PHILOSOPHY OF HUMANISM

Summary. *Philosophical understanding of reality is a specific feature of the historical prose of Ju. Mushketyk's prose. The article reveals the main features and criteria of Ju. Mushketyk's artistic and philosophical concept on the material of historical prose; it's due to the strengthening of the philosophical basis of the depicted events in the author's writings. The methodology of the research is conditioned by the interdisciplinary approach, which involves a combination of systemic-analytical, culturological, historical-genetic, historical-functional and dialectical methods. The center of the writer's interest is a personality, therefore, the issues of the Socratic character (good and evil, life and death, freedom and responsibility, etc.) dominate in Ju. Mushketyk's artistic and philosophical paradigm. The peculiarities of the artistic and philosophical paradigm of each author's work are first analyzed in the article. They are based on the specifics of the universe of the reproduced historical periods and the characters' world perception, which is grounded on the philosophy of antiquity, the period of the Kyiv-Mohyla Academy and the philosophical beliefs of the Renaissance and Enlightenment scholars. The investigating of the specifics of philosophical and historical basis of Ju. Mushketyk's historical prose showed that the writer carries out the artistic and philosophical comprehension of the historical themes. The image of the human existence and his worldview is realized through the prism of the comprehension of the problem of world and a man in it on the basis of humanism. In the works of the artist there is an expansion of the semantic field of historical events, history in them acts as a kind of catalyst, through which the key principles of ontology and epistemological process are understood, and they are based on the original artistic and philosophical concept of the author.*

Key words: *historical prose, anthropology, artistic-philosophical paradigm, humanism, Kyiv-Mohyla Academy, philosophy of antiquity.*

Постановка проблеми. Основною тенденцією розвитку творів на історичну тему ХХ–ХХІ ст. є посилення в них філософського звучання зображуваних подій. «Філософський підхід до осягнення історії дає можливість і підставу по-новому осягнути здобутки, які не вкладаються у <...> регламентаційні рамки жанрових класифікацій за принципом реконструкції, достовірності фактів та героїв» (Ільницький, 1969, с. 7–8). Такої ж думки дотримується С. Андрусів і наголошує на зближенні історичного роману «<...> з концептуальним, філософським романом <...>» та більш вільному ставленні до документа (Андрусів, 1990, с. 126). Змальовуючи минавшину, письменники здійснюють художнє і філософське осягнення історичних тем, насичують твори складними філософськими проблемами.

На важливості філософського підтексту та принципів гуманізму в осягненні закономірностей людського буття в контексті історичного минулого наголошували Л. Баранович,

Л. Зизаній, К. Транквіліон-Ставровецький, Н. Хамітов та С. Андрусів, Н. Бернадська, М. Богданова, М. Ільницький.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософське підґрунтя творчості Ю. Мушкетика частково було об'єктом вивчення Т. Конончук В. П'янова, Л. Ромас, Л. Ромащенко. Однак поглиблення філософського начала, властивого історичній прозі українського письменника Ю. Мушкетика, вимагає глибшого дослідження.

Метою статті є осмислення домінант і критеріїв художньо-філософської концепції Ю. Мушкетика на матеріалі історичних творів. Завдання: проаналізувати історичну романістику М. Мушкетика в контексті філософії гуманізму; дослідити художньо-філософську парадигму творів прозаїка, з'ясувати її ключові складники.

Виклад матеріалу. У формуванні світогляду Ю. Мушкетика велике значення мали родина, освіта, самоосвіта, природа, громад-

ська діяльність: «<...> горизонти його інтересів не обмежувалися улюбленими українською мовою та літературою, а обіймали здобутки філософії, психології, етики, культури греків і римлян, мислителів, творчих геніїв мало не всіх країн Європи, Китаю, Індії й Японії, народів Америки» (Кононенко, 2009, с. 28). «Рід дав Ю. Мушкетика знання реального життя і природи та витворені віками оцінні категорії як основу народності» (Кононенко, 1980, с. 131), а скарбниця досвіду попередників, до якої неодноразово звертався митець, свідчить про продовження письменником найкращих традицій минулого.

Художньо-філософська концепція автора формувалася у творах на іонаціональну тематику («Смерть Сократа», «Суд над Сенекою», «Селена»), де головними персонажами є відомі античні мудреці, погляди яких на важливі проблеми деякою мірою вплинули на розвиток світової та національної філософії (Pavlyuk, 2014, с. 29). Лада Федоровська у творчій спадщині Ю. Мушкетика помітила таку рису, як схильність до художніх узагальнень: у повісті «Смерть Сократа» відчутний «<...> інтерес письменника до художніх узагальнень, що торкаються сенсу й мети людського існування, можливостей впливу людей на хід суспільно-історичних подій, прогресу й духовного вивільнення індивідуума» (Федоровська, 1982, с. 93). Отже, центральні питання, які письменник порушує у своїх творах, зокрема в історичній прозі, – сократівського характеру: «<...> моральні якості людини, проблеми добра і зла, життя і смерті, права й обов'язку, свободи і відповідальності» (Горбач, 1999, с. 33).

Для кожного тексту Ю. Мушкетика характерна особлива філософська парадигма, яка, поєднуючись з іншою, системно організовує творчість письменника. В аналізованій прозі чітко проступають погляди провідних філософів Києво-Могилянської академії, які не втратили актуальності й сьогодні. Так, Л. Баранович свого часу «<...> висловлював віру в силу людського розуму, просвітництво, моральне самовдосконалення суспільства, що випливало з його віри в людину» (Огородник, 1999, с. 221). Вірить в особистість і Ю. Мушкетик, адже творчий імператив письменника – людина: «Вона є «ниткою Аріадни», що єднає

рід, націю і все людство, віки й покоління, уявлення і дійсність, а відтак – справжність або ілюзорність життя (почуттів, мислення, діяння, ідеалу, волі)» (Кононенко, 2004, с. 135).

Авторське розуміння ролі, призначення та сутності людини подано опосередковано, через психологічні портрети, зокрема через внутрішнє та зовнішнє мовлення персонажів. Так, в історичному романі «Яса» воно безпосередньо пов'язане з ім'ям персонажа Дорофія Ружі, у постаті якого Л. Ромащенко простежує риси мандрівного філософа, наголошуючи, що в сучасній історичній прозі, «позначений зростою увагою до філософських, ідеологічних, психологічних аспектів відтворюваного минулого <...>, однією з формальних новацій є осмислення минулого не лише автором, але й (за його допомогою) самими героями, точніше, інтелектуальним цвітом нації, найчутливішим до історичних драм і трагедій» (Ромащенко, 2003, с. 290). Зазначимо, що провідні філософи XVI–XVII ст. К. Острозький, І. Вишенський, Л. Зизаній, І. Копинський, І. Гізель, Л. Баранович «звеличували людину в дусі Ренесансу, розглядали її як мікрокосм, що втілює в собі весь світ, і пов'язували розвиток і самовдосконалення з розвитком індивідуальної самосвідомості. Філософи XVI–XVIII ст. Стефан Яворський, Теофан Прокопович, Григорій Кониський, Данило Велланський, Григорій Сковорода розглядали людину як особистість, керовану розумом, здатну до цілеспрямованої діяльності, а шлях до щастя вбачали в самопізнанні <...>» (Слободян, 2002, с. 35).

Логічно вмотивованою є зміна життєвих принципів героя роману «Яса». Дорофій дванадцять років навчався в київській школі, потім переписував духовні та світські книги, вплив яких закономірно позначився на його світогляді. Однак ані герметичність теософії, ані внутрішня замкненість не зробили з нього відлюдника, навпаки, надали впевненості та рішучості, а також розумної відповідальності за свої дії: «Дехто каже: розум веде до сатани. Вір – і все. Я вірю інакше: розумом і серцем. Я хочу у вірі знайти правду світу сього, і тоді вона стане правдою моєї душі. Я хочу розмірковувати не для того, щоб розвіяти сумніви, – я вірю й так, і віра моя міцна, – а щоб розуміти» (Мушкетик, 2006, с. 120). Пізнаючи

світ, шукаючи сенс та істину життєву, юнак відмовляється від пасивного спостерігання: він йде добровольцем у Запорізьке військо. Гине заради України – з вірою в її щасливе майбутнє.

Для відтворення в романі «Гетьманський скарб» подій початку XVIII ст. (від часів гетьманування І. Скоропадського) автор головним героєм обирає оповідача Івана Сулиму, спудея Києво-Могилянської академії. Перед письменником стояло надважке завдання, з яким він майстерно впорався: точно відтворити психологію, філософію, особливості світосприйняття тогочасної людини. Твір насичений розлогими філософськими роздумами, які письменник подає через образ протагоніста. Філософічність поглядів Івана Сулими ґрунтується на церковно-теологічній позиції викладачів Києво-Могилянської академії: «Світоглядною формою тут була релігія, основним змістом – людина, а в людині – мораль <...> Через ставлення до Бога людина центрує все в собі, бо для неї завжди найбільш цікаве й суттєве – це вона сама. Бог же – дзеркало, в якому вона себе пізнає» (Ємець, 2011, с. 184). У «Гетьманському скарбові» згадуються імена провідних філософів того часу – Стефана Яворського та Феофана Прокоповича, останній з яких є епізодичним персонажем роману. Упродовж усього життя Іван Сулима намагається дотримуватися філософсько-релігійних ідей, проте життя поза стінами навчального закладу виявилось складнішим: «– <...> це не Плутарх з Тацитом» (Мушкетик, 2011, с. 56), – повчав Івана чернігівський полковник Павло Полуботок; згодом Сулима в цьому зміг переконатися.

Ідейно-філософська основа повісті «Ніч без світання», порівняно з іншими творами автора, сприймається багаторівнево, містить різночасові нашарування. Головний герой – Юрій Хмельниченко – людина освічена, схильна до інтелектуальної діяльності, цікава до знання: «<...> сидів біля відчиненого вікна в світлиці й читав Гомера, Цицерона, Юлія Цезаря, – знав- бо й грецьку, і латинську, і старослов'янську мови <...>, а ще перечитував праці свого киево-могилянського вчителя: «Лебідь», «Алькоран», «Ключ розуміння», в яких Галятовський обстоював необхідність захищати свої права мечем» (Муш-

кетик, 2011, I, с. 86–87). Погляди українських філософів XVII–XVIII ст., згаданих у тексті, переконують в актуальності ідеї гуманізму: «У ренесансній культурі були високо значимі ідеали «громадянського гуманізму» – служіння суспільству, політичної свободи, патріотизму» (Матюхіна, 2013). Занурення у світ книг, захоплення філософією, літературою породило критичність мислення, а тому син Богдана Хмельницького вже «<...> не знаходив розради в мудрих книжках, в того ж Бекона, який прорік торжество розуму. Де те торжество? Дика жага, звирячі хіть і лютість володіють людиною, й не може вона помислити, зупинити себе» (Мушкетик, 2013, I, с. 118). В аналізованому творі простежуємо протиставлення книжних ідеалів та реальності. Ставши гетьманом, потрапивши у вир запеклої боротьби за владу, Юрій гірко переконався, що владна людина керується не громадською доцільністю, не суспільною мораллю, а бажаннями прагматичним, суєтним. В образі Юрся Хмельницького чимало контрверсійного, на відміну від героя твору В. Малика, який в окремих епізодах тетралогії «Таємний посол» зображує Богданового сина жорстоким, безвольним, винуватцем усіх трагічних подій другої половини XVII ст. Ю. Мушкетик, розкриваючи внутрішній світ Юрія, намагається пояснити той злам, до якого ще юнак жив світлою мрією об'єднання рідного краю під однією булавою, намагався продовжити справу свого батька, а потім – «<...> поламав цього зеленого клена життєвий вихор, розвіяв, як билину в полі, стоптав, як молоде жито» (Мушкетик, 2013, II, с. 87).

У романах «На брата брат» та «Гетьманський скарб» не випадково згадуються погляди нідерландського філософа епохи Відродження Еразма Роттердамського, якого вважають основоположником християнського гуманізму. Так, Іван Виговський погоджується з думками філософа, що немає на світі «воістину речі згубнішої, злочиннішої, небезпечнішої», ніж війна (Мушкетик, 2007, с. 147). Філософ слушно стверджує, що «война – первопричина всех бед и зол, бездонный океан, поглощающий все без различия. Из-за войны все цветущее загнивает, все здоровое гибнет, все прочное рушится, все прекрасное и полезное уничтожается, все сладкое стано-

вися горьким» (Трактаты о вечном мире, 1963, с. 39). Гріх проливати людську кров, братерську кров, проте у складний момент політичної діяльності – у боротьбі з повстанцями під проводом Мартина Пушкаря – іншого виходу не було.

У тексті роману «Гетьманський скарб» відчутний вплив філософських поглядів Г. Сковороди стосовно спорідненості праці, яка, на думку філософа, дарує щастя та робить буття значущим: «Сто сродностей, сто звань, а все почтенные, яко законне» (Сковорода, 1973, с. 421); «<...> не пьется к тому, что не дано от природы» (Сковорода, 1973, с. 436). Г. Сковорода, який був надвимогливий до самого себе, «ставив високі вимоги до тих, що хотіли відігравати провідну роль у суспільстві, і суворо засуджував усіх, хто діяв усупереч своєму життєвому покликанню» (Дячок, 2003). Таким основним принципом філософії Г. Сковороди керується в житті й Сулима: «<...> кожна людина повинна знайти своє місце, свою роботу, з якої їсти хліб, я ж досі не знав, до якого берега приплисти. Яка ти людина – це вирішує Бог, а як тобі жити в світі – ти сам» (Мушкетик, 2007, с. 72). Наголошуючи на важливості покликання людини, Г. Сковорода зазначав, що найбільше щастя вона має тоді, коли виконує обов'язок перед Батьківщиною. Цю життєву істину усвідомив не лише Іван Сулима, але й персонажі інших історичних творів Ю. Мушкетика, які присвятили власне життя захистові рідного краю.

Варто зауважити, що ключовим складником епохи Просвітництва є гармонійне поєднання людини і природи. Такого принципу дотримується Мокій Сироватка, персонаж роману «Яса», оскільки під час служби у степу перебуває у повній гармонії із природою: «Життя безконечне в оцих ковилах і квітах, вони народжені Богом і чомусь полишені на власну волю, й підкоряються якомусь одному великому закону, в який входить і він (Сироватка – *Н. П., Н. Я.*), бо залежить від оцих злив і трав, звірів і риб, а вони від нього» (Мушкетик, 2006, с. 200). В епізодах, пов'язаних з описом життя у степу, відчувається відгомін філософських поглядів Ж.-Ж. Руссо про виховання природної людини. Так, Мокій Сироватка у степу «знайшов для себе щось значне, немарне. Тут він, маленький і сірень-

кий, як горобчик, переборов страх і набрався відваги, тут зрозумів себе і світ» (Мушкетик, 2006, с. 201). Тобто природа допомогла персонажеві знайти гармонію із собою, бути цілісним.

У романі «На брата брат» відчутні впливи епохи Бароко. «Складна символіка християнського мислення українського бароко була свого роду відображенням реалій українського життя другої половини XVII ст., віддзеркаленням бурхливих і трагічних подій в українській історії, страшних часів розбрату і ворожнечі в період Руїни» (Петрук, 2012, с. 441). У другій половині XVII ст. боротьба за владу загострилася, руйнівні процеси поглибилися, розкололася українська політична еліта, братерська кров лилася. У цій жахливій круговерті ренесансна «ідеалізація людини <...> поступово змінилася уявленням про те, що людська природа не така вже й досконала, у ній сфокусовані протилежні начала – добро і зло; у своїх вчинках і діяннях вона керується не лише розумом, а й пристрастями, емоціями тощо» (Петрук, 2012, с. 441). В аналізованому творі гострими є протистояння добра і зла, на крайніх полюсах якого – Виговський і Пушкар, Матвій і Супрун, Матвій і Сидір. Оптимістично впродовж роману звучить провідна для культури українського бароко ідея єдності: для всякого співіснування – міжособистісного чи національного – актуальні засади злагоди та примирення.

У романі «Погоня» змальовано життя простих людей, світоглядними принципами яких «є традиційна обрядовість та циклічність, а звідси – фольклоризм та міфологізм: забобони, віщування, відьмацтво, метаморфози (Pavlyuk, 2014, с. 29). Саме тому героїню твору Мальву вважають відьмою, і цей факт спричинює здійснення односельчанами суду над нею. Семена Білокобилку називають характерником, тому що він може впливати на погоду, водиться з нечистою силою й розмірковує про життя:

«Все наше життя – розтрачання сили, себе самого до висохлої шкіри, до жовтих кісток. Приходимо молоді, дужі <...>

– А ти – Сократ.

– Не знаю такого. Життя – це ковила по плечі, кінь розрива її грудьми, й тиква з скаженою, і тютюн, – викуриш люльку, а той дух

тютюновий стоїть у степу цілий рік <...>» (Мушкетик, 2011, с. 198). Семенові байдуже до поглядів відомого філософа, бо має власний досвід, у нього – своє життя, своя мудрість, із книжок не позичена.

Історичним романам і повістям Ю. Мушкетика притаманне філософське осмислення дійсності, яке ґрунтується на взаємозв'язку історичних подій, життєвого досвіду персонажів, узагальнень деяких аспектів філософії античності, учених Києво-Могилянської академії, епох Відродження, Просвітництва та світоглядної позиції письменника.

Помітно, що філософська антропологія характеризує творчу манеру митця загалом. Автор створює узагальнений ідеальний образ людини, особистості гуманної, освіченої та справедливої, яка керується розумом і зважає на те, що підказує серце. Філософський складник різних творів митця нерівнозначний. Художньо-філософська основа романів та повістей або їхніх окремих сюжетних ліній визначається шляхом звернення письменника до імен визначних філософів (зазначений спосіб переважає) або опосередковано (їхні погляди вгадуються в деяких епізодах творів). Серед історичного доробку Ю. Мушкетика

помітно вирізняються роман «Погоня», якому властива міфопоетична спрямованість зображуваних подій, та повість «Ніч без світання», у якій простежуємо поглиблення філософської основи шляхом звернення до поглядів цілої низки видатних філософів та письменників, їхніх книг, поданих через сприйняття головного героя. Основним предметом вивчення письменника є особистість, дослідження якої передбачає домінування художнього антропоцентризму й україноцентризму в історичній прозі романіста.

Висновки. Отже, Ю. Мушкетик, створюючи в текстах історичну панораму, здійснює художнє і філософське осмислення минувшини, насичує твори складними філософськими проблемами, змальовує екзистенцію особистості та її світосприйняття через образне відображення буття. Основою художньо-філософської концепції Ю. Мушкетика є людина, що дає підстави вести мову про гуманістичну спрямованість в історичній прозі романіста. Перспективу подальшого дослідження становитиме аналіз аспектів художнього втілення системи загальнолюдських цінностей, інтерпретованих в історичній романістиці Ю. Мушкетика.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрусів С.** Вогонь нашої пам'яті: історична проза в контексті сьогодення. Київ, 1990. № 1. С. 125–127.
- Горбач Н.** Сократ – герой літературного твору. *Вісник Запорізького державного університету*. 1999. № 1. С. 33–36.
- Дячок О.** Модус ідеї «сродної праці» у філософсько-художньому дискурсі. *Григорій Сковорода. Інтерпретації* : збірник наукових праць : у 2-х кн. Черкаси : Вид-во Черкас. держ. ун-ту, 2003. Кн. 2. URL: <http://uk.xlibx.com/4istoriya/1281067-1-grigoriy-skovoroda-interpretacii-zbirnik-naukovih-prac-dvoh-knigah-kniga-druga-literaturoznavstvo-cherkasi-v.php>.
- Ємець Н.** Парадигма «Бог – світ – людина» як основа антропософських ідей Києво-Могилянської академії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. 2011. Вип. 95. С. 184–186.
- Ільницький М.** Людина в історії: сучасний український історичний роман. Київ : Дніпро, 1989. 356 с.
- Кононенко П.** Гей, літа орел! Гей, літає сизий (До 80-ліття із дня народження Юрія Мушкетика). *Українознавство*. 2009. № 1. С. 28–33.
- Кононенко П.** Світ і світло творчості Юрія Мушкетика. *Українознавство*. 2004. № № 1–2. С. 128–138.
- Кононенко П.** Стиль прози Ю. Мушкетика. *Проблеми. Жанри. Майстерність*. Київ : Рад. письм., 1980. Вип. V. С. 116–135.
- Матюхіна О.** Львів – центр ренесансної культури України. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2013. № 1. С. 120–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2013_1_32.
- Мушкетик Ю.** Гетьманський скарб. Харків : Фоліо, 2007. 415 с.
- Мушкетик Ю.** На брата брат. Харків : Фоліо, 2007. 317 с.
- Мушкетик Ю.** Ніч без світання : у 2-х ч. Київ, 2011. № № 6–8.
- Мушкетик Ю.** Останній гетьман. Погоня. Харків : Фоліо, 2011. 373 с.
- Мушкетик Ю.** Семен Палій. *Твори* : у 2-х т. / Ю. Мушкетик. Київ : Дніпро, 1979. Т. 2 : Жорстоке милосердя. Семен Палій. С. 223–519.

- Мушкетик Ю.** Яса. Розд. 1–17. Харків : Фоліо, 2006. 415 с.
- Огородник І.** Історія філософської думки в Україні : Курс лекцій. Київ : Вища школа ; Т-во «Знання» ; КОО, 1999. 543 с.
- Петрук Н.** Ідеал духовної спільноти в культурі українського бароко. *Гілея* : збірник наукових праць. Київ, 2012. Вип. 57 (2). С. 441–446.
- Ромашенко Л.** Жанрово-стильовий розвиток сучасної історичної прози: Основні напрями художнього руху. Черкаси : Вид-во Черкаського держ. унів. ім. Б. Хмельницького, 2003. 388 с.
- Сковорода Г.** Повне зібрання творів : у 2-х т. Київ : Дніпро, 1973. Т. 1. 532 с.
- Слободян О.** Методологічні аспекти творчого саморозвитку особистості. *Філософські дослідження / Східноукраїнський національний університет імені В. Даля.* Луганськ, 2002. Вип. 3. С. 30–42.
- Трактати о вечном мире / сост. сб. И. Андреева, А. Гулыга. Москва : Соцэргиз, 1963. 279 с.
- Федоровська Л.** Романи Юрія Мушкетика. Київ : Рад. письм., 1982. 203 с.
- Pavlyuk N.** Mushketyk's historical heritage: the specific of the ontological paradigm. *Philology and literature : Scientific & Practical Journal.* Москва : ООО «Международный научно-инновационный центр», 2014. № 3 (30). С. 29–35.

REFERENCES

- Andrusiv, S.** (1990). Vohon nashoi pamiaty: Istorychna proza v konteksti sohodennia [The Fire of Our Memory: Historical Prose in the Context of the Present]. Kyiv. № 1. P. 125–127 [in Ukrainian].
- Horbach, N.** (1999). Sokrat – heroї literaturnoho tvorū [Socrates is the hero of a literary work]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhia State University.* № 1. P. 33–36 [in Ukrainian].
- Diachok, O.** (2003). Modus ideī “srodnoi pratsi” u filozofsko-khudozhnomu dyskursi [Modus of the idea of “related work” in philosophical and artistic discourse]. *Hryhorii Skovoroda. Interpretatsii – Gregory Skovoroda. Interpretations* : u 2 kn. Cherkasy : Vyd-vo Cherkas. derzh. un-tu, kn. 2. Retrieved September 14, 2021. URL: <http://uk.xlibx.com/4istoriya/1281067-1-grigoriy-skovoroda-interpretacii-zbirnik-naukovih-prac-dvoh-knigah-kniga-druga-literaturoznavstvo-cherkasi-v.php> [in Ukrainian].
- Yemets, N.** (2011). Paradyhma “Boh – svit – liudyna” yak osnova antroposofskykh ideī Kyievo-Mohylianskoї akademii [The “God – world – man” paradigm as the basis of anthroposophical ideas of the Kyiv-Mohyla Academy]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko National Pedagogical University.* Issue 95. P. 184–186 [in Ukrainian].
- Plnyskyi, M.** (1989). Liudyna v istorii: suchasnyi ukrainskyi istorychnyi roman [Man in history: a modern Ukrainian historical novel]. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
- Kononenko, P.** (2009). Ghej, lita orel! Ghej, litaje syzyj (Do 80-littja z dnja narodzhennja Jurija Mushketyka) [Hey, the eagle is flying! (To the 80'th anniversary of the birth of Yuri Mushketyk)]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian Studies.* № 1. P. 28–33 [in Ukrainian].
- Kononenko, P.** (2004). Svit i svitlo tvorchosti Jurija Mushketyka [The world and light of Yuri Mushketyk's work]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian Studies.* № № 1–2. P. 128–138 [in Ukrainian].
- Kononenko, P.** (1980). Styl prozy Yu. Mushketyka [The style of prose of Yu. Mushketyk]. *Problemy. Zhanry. Maisternist – Problems. Genres. Skill.* Issue V. P. 116–135 [in Ukrainian].
- Matiukhina, O.** (2013). Lviv – tsentr renesansnoi kultury Ukrainy [Lviv is the center of Renaissance culture of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu – Bulletin of the National Aviation University.* № 1. P. 120–124. Retrieved September 20, 2021. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2013_1_32 [in Ukrainian].
- Mushketyk, Ju.** (2007a). Ghetjmanskyj skarb [Hetman's treasure]. Kharkiv : Folio [in Ukrainian].
- Mushketyk, Ju.** (2007b). Na brata brat [Brother against brother]. Kharkiv : Folio [in Ukrainian].
- Mushketyk, Ju.** (2011a). Nich bez svitannja [Night without dawn]. Kyiv. № № 6–8 [in Ukrainian].
- Mushketyk, Ju.** (2011b). Ostannij ghetjman. Poghonja [The last hetman. Pursuit]. Kharkiv : Folio [in Ukrainian].
- Mushketyk, Ju.** (1979). Semen Palij. *Tvory – Writings.* Vol. 2. Pp. 223–519. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
- Mushketyk, Ju.** (2006). Jasa [Yasa]. Rozd. 1–17 Kharkiv : Folio [in Ukrainian].
- Ohorodnyk I.** (1999). Istoriia filozofskoi dumky v Ukraini [History of philosophical thought in Ukraine]. Kyiv : Vyshcha shk. [in Ukrainian].
- Petruk, N.** (2012). Ideal dukhovnoji spiljnoty v kuljturni ukrajinsjkogho baroko [The ideal of spiritual community in the culture of the Ukrainian Baroque]. *Ghileja – Gilea.* Kyiv. № 57 (2). P. 441–446 [in Ukrainian].

- Romashchenko, L.** (2003). Zhanrovo-stylovyi rozvytok suchasnoi istorychnoi prozy : Osnovni napriamy khudozhnoho rukhu [Genre and style development of modern historical prose: The main directions of the artistic movement]. Cherkasy : Vyd-vo Cherkaskoho derzh. un-tu im. B. Khmelnytskoho [in Ukrainian].
- Skovoroda, H.** (1973). Povne zibrannia tvoriv [Complete collection of works]. Vols. 1–2. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
- Slobodian, O.** (2002). Metodolohichni aspekty tvorchoho samorozvytku osobystosti [Methodological aspects of creative self-development of personality]. *Filosofski doslidzhennia – [Philosophical research]*. Luhansk. Issue 3. P. 30–42. [in Ukrainian].
- Traktaty o vechnom mire [Treatises on eternal peace] (1963) / Sost. sb. I. Andreyeva, A. Gulyga. Moscow : Sotsekgiz [in Russian].
- Fedorovska, L.** (1982). Romany Yuriiia Mushketyka [Novels by Yuri Mushketyk]. Kyiv : Rad. Pysm. [in Ukrainian].
- Pavlyuk, N.** (2014). Yu. Mushketyk's historical heritage: the specific of the ontological paradigm. *Philology and literature*. № 3 (30), P. 29–35. Moscow : OOO "Mezhdunarodnyj nauchno-innovacionnyj centri" [in English].